

ТЕМАТИЧНИЙ РОЗДІЛ: РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ЗАПОБІГАННІ ТА БОРОТЬБІ З НАСИЛЬСТВОМ СТОСОВНО ЖІНОК

5-й Загальний звіт про діяльність ГРЕВІО
за період січень - грудень 2023 р.

Проект Ради Європи
«Боротьба з насильством стосовно
жінок в Україні – Етап II» (COVAW-II)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ТЕМАТИЧНИЙ РОЗДІЛ: РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ЗАПОБІГАННІ ТА БОРОТЬБІ З НАСИЛЬСТВОМ СТОСОВНО ЖІНОК

**5-й Загальний звіт про діяльність ГРЕВІО
за період січень - грудень 2023 р.**

Публікація оформлена в рамках проєкту Ради Європи
"Боротьба з насильством стосовно жінок
в Україні - Етап II" (COVAW-II)

Дозволяється відтворення уривків (до 500 слів), за винятком комерційних цілей, якщо збережено цілісність тексту, уривок не вирваний з контексту, не надає неповну інформацію та іншим чином не вводять читача в оману щодо характеру, обсягу чи змісту тексту.

Ця публікація є окремим розділом 5-го загального Звіту про діяльність GREVIO, Рада Європи, жовтень 2024 р.

Текст оригіналу завжди необхідно позначати таким чином: «© Рада Європи, рік публікації».

Усі інші запити щодо відтворення / перекладу всього або частини цього документа слід направляти до Директорату з питань комунікацій, Рада Європи (F-67075 Strasbourg Cedex або publishing@coe.int).

Усю іншу кореспонденцію стосовно цього документа направляти до Відділу з питань гендерної рівності, Генеральна дирекція з питань демократії та людської гідності.

Дизайн та макет:
ФОП Ніжинська Юлія Володимирівна

Фото: © Shutterstock

© Рада Європи, січень 2025

Зміст

ВСТУП	4
ОЦІНКА ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК МІЖНАРОДНЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	6
РІЗНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	8
НЕДОЛІКИ У ВИКОРИСТАННІ НАЯВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ОЦІНКИ РИЗИКІВ	9
Інструменти оцінки ризиків, які переважно використовуються для домашнього насильства	10
Діти не враховуються при оцінці ризиків	10
Процедури оцінки ризиків не завжди повністю інтегровані в MARAC	11
Оцінка динамічного розвитку ризиків	11
Управління вогнепальною зброєю та оцінка пов'язаних з нею ризиків	12
ОЦІНЮВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ОЦІНКИ РИЗИКІВ	14
ЦИФРОВИЙ АСПЕКТ НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ЖІНОК ТА ОЦІНКА РИЗИКІВ	15
МЕХАНІЗМИ РОЗГЛЯДУ ВБИВСТВ НА ПОБУТОВОМУ ҐРУНТІ (ФЕМІЦИДІВ)	17
При розглядах вбивств недостатньо враховуються самогубства, пов'язані з гендерно зумовленим насильством, та примусові самогубства	19
ПРЕЦЕДЕНТНЕ ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ	21
ВАЖЛИВІСТЬ ОЦІНКИ РИЗИКІВ У СІМЕЙНОМУ СУДОЧИНСТВІ	23
Недостатні оцінки ризиків та скринінги	24
Ризики для жінок і дітей, які ігноруються або мінімізуються в сімейному законодавстві	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27

Вступ

Оцінка ризиків слугує важливим механізмом для виконання державами своїх зобов'язань щодо належної обачності у запобіганні та захисті осіб від порушень прав людини з боку приватних осіб. Вони дозволяють оцінити ймовірність безпосередньої шкоди та серйозність загроз і є частиною інструментів, що застосовуються для забезпечення захисту основоположних прав людини, як-от право на життя, фізичну безпеку, недоторканність приватного і сімейного життя. З огляду на те, що жінки та дівчата непропорційно частіше страждають від домашнього насильства та піддаються гендерно зумовленому насильству, включаючи погрози життю та здоров'ю і гендерно зумовлені вбивства, оцінка ризиків є наріжним каменем комплексного набору заходів, передбачених Стамбульською конвенцією для ефективного запобігання та боротьбі з насильством стосовно жінок та домашньому насильству.

У цьому тематичному розділі детально розглядаються стандарти, встановлені у статті 51 Конвенції, яка передбачає оцінку ризиків, а також прогрес і виклики в її реалізації. Крім того, у ньому приділено увагу аналізу статей 52 і 53 про належні обмежувальні та захисні приписи, а також статті 31 про опіку, права на відвідування та безпеку, щоб підкреслити важливість проведення оцінки ризиків у цих конкретних контекстах. Аналіз ґрунтується на великому масиві звітів про базову оцінку, опублікованих на сьогодні GREVIO, та їхніх відповідних висновках.¹

Цей розділ також спирається на практику Європейського суду з прав людини (далі — «Суд»), яка встановлює вимоги щодо ефективної оцінки ризиків і містить посилання на Стамбульську конвенцію та оціночні звіти GREVIO з цього приводу. У своїй практиці Суд послідовно дотримується думки, що відповідно до Європейської конвенції з прав людини («Конвенція») державні органи влади зобов'язані вживати превентивних оперативних заходів у формі ефективного стримування від серйозних порушень

фізичної недоторканності особи з боку члена її сім'ї або партнера. Вжиття превентивних заходів вимагає оцінки того, чи існує реальна і безпосередня загроза життю або здоров'ю, з належним урахуванням конкретного контексту домашнього насильства. У кількох справах Суд постановив, що в такому контексті йдеться не лише про зобов'язання надати загальний захист особі, яка перебуває під загрозою, але, перш за все, про необхідність врахувати ймовірність повторення епізодів домашнього насильства у майбутньому.²

Оцінка та управління ризиками як міжнародне зобов'язання

Стаття 51, як її інтерпретує Група експертів з дій проти насильства стосовно жінок і домашнього насильства (GREVIO) у своєму корпусі звітів про оцінку, забезпечує всеосяжну і детальну основу для оцінки ризиків постраждалих осіб та управління ризиками. Зокрема, стаття 51 вимагає від сторін вжити заходів за допомогою законодавства та інших засобів для забезпечення того, щоб усі дотичні фахівці, а не лише правоохоронні органи, були зобов'язані відповідно до стандартизованої процедури у кожному конкретному випадку оцінювати та вживати заходів для управління ризиками для безпеки постраждалих осіб, включаючи ризик повторного та насильства зі смертельними наслідками, а також надавати, за необхідності, скоординовану підтримку.³ Такі скоординовані зусилля повинні залучати цілий ряд різних установ і зацікавлених сторін, включаючи, наприклад, правоохоронні органи, персонал притулків для жінок, соціальні служби, медичних працівників, служби пробації та пенітенціарні служби, і повинні ставити безпеку постраждалої особи в центр будь-якого втручання. GREVIO підкреслила, що проводити оцінку ризиків і складати плани безпеки потрібно для постраждалих від усіх форм насильства, охоплених Конвенцією, а не лише домашнього насильства, і потрібно повторювати їх на різних етапах розслідування і застосування захисних заходів, оскільки ризик для постраждалої особи може змінюватися. Ефективність оцінки ризиків також залежить від розуміння насильства як єдиного безперервного процесу — підходу, якому слід надавати перевагу перед таким, що розглядає окремі випадки насильства порізно. Тому важливо розглядати, оцінювати та аналізувати випадки насильства в ширшому контексті насильства

стосовно жінок як форми гендерно зумовленого насильства та систематично дбати про безпеку не лише постраждалої жінки, а й її дітей.

У своєму виступі як третьої сторони у справі *«Курт проти Австрії»*⁴ GREVIO вказала на кілька показників, які мають бути включені до будь-якої оцінки ризику, оскільки вони визначають високий рівень ризику. Особливе значення має те, чи володіє злочинець вогнепальною зброєю або чи має він доступ до неї, оскільки це визначено конвенцією як фактор підвищеного ризику, який необхідно систематично брати до уваги. Зберігання зброї є потужним засобом для здійснення контролю над постраждалою особою та підвищує ризик вбивства.⁵ Іншими важливими тривожними сигналами є випадки, коли постраждала особа ініціює розставання або розриває стосунки, минулі випадки насильства, зокрема сексуального, примусовий контроль, застосування обмежувальних заходів у минулому, погрози щодо догляду постраждалої особи за дітьми або доступу до них, погрози вбивством постраждалої особи та її дітей, зловживання психоактивними речовинами, психічні розлади, безробіття та погрози самогубства. Фактором ризику, якому GREVIO приділяє все більше уваги через його серйозність, є несмертельне удушення.⁶ Дійсно, дослідження показали, що люди, які пережили удушення, в сім разів частіше стають постраждалими від вбивства⁷, і що удушення є поширеним методом вбивства в умовах домашнього насильства⁸. З іншого боку, навіть якщо удушення не призводить до летального результату, воно може спричинити серйозні незворотні травми, як-от пошкодження мозку, а також сильний стрес для постраждалих осіб, які зазвичай відчувають, що ось-ось помруть.⁹

Правовий стандарт щодо необхідності проведення оцінки ризиків у випадках насильства стосовно жінок, закріплений у Стамбульській конвенції, відображений у Загальній рекомендації № 35 (2017) щодо гендерно зумовленого насильства, яка замінила Загальну рекомендацію № 19 (1992), ухвалену Комітетом ООН з ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок (Комітет CEDAW).¹⁰ У ній зазначено, що заходи захисту та допомоги жінкам, які постраждали від гендерно зумовленого насильства, повинні забезпечувати належні та доступні захисні механізми для запобігання подальшому або потенційному насильству і не повинні залежати від звернення постраждалої особи до суду. Зокрема, до складу таких заходів захисту повинні входити: негайна оцінка ризиків і захист, що включає широкий спектр ефективних заходів і, за необхідності, накази про виселення, захисні, обмежувальні або нагальні заборонювальні приписи щодо ймовірних кривдників, а також належні санкції за їх невиконання. Крім того, Директива ЄС про права жертв злочинів (2012/29/ЄС) вимагає, щоб відповідні служби проводили індивідуальну оцінку постраждалої особи з метою визначення її конкретних потреб у захисті.¹¹

Різні підходи до оцінки та управління ризиками

Сторони Стамбульської конвенції використовують низку стандартизованих інструментів, іноді адаптованих до національного контексту. До них відносяться кілька міжнародно визнаних інструментів, які застосовуються для оцінки ризику, зокрема ризику летального кінця, на який кривдники наражають постраждалих від домашнього насильства, включаючи, наприклад, Оцінку ризику подружнього насильства (SARA). GREVIO також виявила інші моделі, що використовуються, зокрема B-SAFER, CARE, ODARA, DA і DASH. Крім того, деякі країни проводять міжвідомчі конференції з оцінки ризиків (MARAC), коли відомо, що постраждала від домашнього насильства особа перебуває під загрозою (подальшої) серйозної шкоди. MARAC об'єднують усі відповідні державні установи та дозволяють обмінюватися інформацією про кривдників з високим ступенем ризику з метою визначення відповідних заходів захисту для постраждалої особи.

Там, де такі міжнародно визнані інструменти впроваджуються в національну практику, їх використання в різних регіонах країни може бути неоднаковим (Австрія, Боснія і Герцеговина, Німеччина).¹² Інші країни, наприклад, Португалія та Іспанія, розробили власні інструменти, причому остання значно підвищила ефективність інструментів оцінки ризиків завдяки використанню штучного інтелекту.¹³

Також були розроблені спеціальні інструменти оцінки ризиків насильства, пов'язаного з «честю», зокрема, «Оцінка ризиків насильства, пов'язаного з честю» (PATRIARCH). Однак такі специфічні інструменти використовуються не всіма сторонами Стамбульської конвенції, і звіти GREVIO про базову оцінку вказують на їх використання переважно в скандинавських країнах.

Недоліки у використанні наявних інструментів оцінки ризиків

У випадках, коли використовуються стандартизовані оцінки ризиків, звіти про базову оцінку GREVIO вказують на ряд недоліків у їх застосуванні. У деяких звітах про базову оцінку GREVIO із занепокоєнням відзначила відсутність включення важливих «червоних прапорців», як-от володіння кривдником вогнепальною зброєю або доступ до неї (Іспанія)¹⁴ або нещодавнє розлучення постраждалої особи з кривдником (Польща)¹⁵. З іншого боку, звіти про базову оцінку в Північній Македонії та Ісландії свідчать про те, що в цих країнах оцінка ризиків не проводиться систематично.¹⁶ Відповідно, GREVIO, зокрема, наполегливо рекомендувала владі забезпечити, щоб оцінка ризиків для постраждалих осіб проводилася систематично і швидко всіма відповідними органами у співпраці, надаючи скоординований захист і підтримку.

GREVIO також висловлює занепокоєння в тих випадках, коли стандартизовані інструменти оцінки ризиків використовуються неналежним чином і неточно, або, незважаючи на їхню доступність, перевага надається власній оцінці ризиків співробітниками поліції, заснованій на їхньому досвіді та інтуїтивних навичках.¹⁷ Що стосується першого випадку, то у своєму звіті про базову оцінку Грузії GREVIO із занепокоєнням відзначила, що співробітники поліції неточно / не повністю фіксували інформацію, надану потерпілими, зокрема факти, які могли б виявити обтяжуючі обставини або які мали вирішальне значення для виявлення дискримінаційного гендерного мотиву, що призвело до того, що злочин був кваліфікований як менш тяжкий. Крім того, працівники поліції ставили не всі відповідні запитання, включені до контрольного списку оцінки ризиків, і заповнювали деякі частини оцінки самостійно, тим самим знижуючи ефективність процесу оцінки ризиків.¹⁸ У деяких випадках GREVIO також виявила проблемну практику використання різними установами різних інструментів оцінки ризиків, що призводить до непослідовних результатів.

Інструменти оцінки ризиків, які переважно використовуються для домашнього насильства

Огляд опублікованих до цього часу звітів про базову оцінку свідчить про те, що зусилля з оцінки ризиків переважно зосереджені на домашньому насильстві, хоча ці зусилля суттєво відрізняються за ступенем комплексності, рівнем міжвідомчої співпраці та обов'язковим характером. Інші форми насильства у сфері дії конвенції, окрім домашнього насильства, набагато рідше визнаються такими, що потребують систематичної оцінки ризиків. Тому GREVIO закликала сторони, зокрема Боснію і Герцеговину, Кіпр, Грузію, Німеччину, Ірландію, Італію, Мальту, Північну Македонію, Польщу, Румунію, Сербію, Словенію, Швейцарію та Ірландію, забезпечити наявність інструментів оцінки ризиків для всіх форм насильства у сфері дії конвенції.¹⁹ Наприклад, щодо Кіпру GREVIO зазначила, що у цій країні не існує інструменту, який би дозволив оцінити ризик того, що постраждала особа або її дочка чи сестра можуть зазнати каліцтва жіночих геніталій, а отже, своєчасно вжити захисних заходів, як-от заборона на виїзд.²⁰

Що стосується насильства, пов'язаного з «чесстю», GREVIO встановила, що Данія, Норвегія та Швеція використовували інструмент оцінки ризиків PATRIARCH, який переважно застосовувався правоохоронними органами, хоч і з різним ступенем підготовки.²¹

Декілька країн ще не запровадили систематичні процедури оцінки ризиків для жодних форм насильства стосовно жінок. Наприклад, GREVIO закликала владу Німеччини та Польщі забезпечити, щоб у випадках усіх форм насильства у сфері дії Стамбульської конвенції, включаючи домашнє насильство та примусовий шлюб, проводилися систематичні та гендерно чутливі заходи з оцінки ризиків та управління безпекою.²²

Діти не враховуються при оцінці ризиків

Ще одним постійним недоліком, виявленим у звітах GREVIO, є те, що відповідні органи влади не проводять оцінку ризиків для дітей постраждалих осіб паралельно з оцінкою ризиків для їхніх матерів. У зв'язку з цим GREVIO уточнила, що в законі та в будь-якому протоколі / інструкції має бути чітко зазначено, що оцінка ризиків повинна також систематично проводитися для дітей постраждалих осіб.²³ У своєму виступі як третьої сторони в Європейському суді з прав людини у справі *«Курт проти Австрії»* GREVIO

детально описала, що кривдники часто застосовують насильство до дітей, з якими вони спільно проживають. Діти можуть зазнавати прямого та/або непрямого насильства, зокрема після розриву стосунків, пов'язаних з жорстоким поведінням. Маючи менше можливостей підкорювати собі своїх колишніх партнерів після розлучення, багато домашніх кривдників у відповідь починають жорстоко поводитися з дітьми, що в деяких трагічних випадках закінчується вбивством. Тому неможливо переоцінити важливість проведення оцінки ризиків для всіх постраждалих осіб, включаючи дітей.

Процедури оцінки ризиків не завжди повністю інтегровані в MARAC

У низці звітів про базову оцінку GREVIO висловила занепокоєння тим, що процедури оцінки ризиків, навіть якщо вони формалізовані, не повністю інтегровані в міжвідомчу співпрацю. GREVIO нагадала, що оцінка ризиків не є кінцевою ціллю, а лише першим кроком до забезпечення скоординованих заходів безпеки та підтримки постраждалої особи.²⁴ GREVIO також підкреслила, що за відсутності ключової інформації від інших сторін, як-от школи або судові органи, координація та безпека постраждалої особи можуть бути поставлені під загрозу.²⁵ У низці звітів про базову оцінку GREVIO, зокрема у Хорватії, Греції, Грузії, Ірландії, Польщі та Іспанії, GREVIO звернула увагу на той факт, що інструменти оцінки ризиків базуються майже виключно на інформації, отриманій від правоохоронних органів, і що не існує ефективного механізму для стандартизованого та своєчасного врахування інформації з інших важливих джерел, зокрема судових органів, спеціалізованих служб для жінок або місць для відвідування під наглядом, як-от місця для зустрічей з членами сім'ї.²⁶

Вимагаючи міжвідомчої співпраці для захисту постраждалих з високим ступенем ризику, розробники конвенції мали на увазі, що процеси оцінки ризиків також повинні включати такі механізми, як план безпеки для постраждалих, для координації захисту та підтримки.

Оцінка динамічного розвитку ризиків

Рівні ризиків є динамічними і можуть різко зростати у зв'язку з певними етапами судового розгляду — наприклад, відкриттям кримінального провадження або клопотанням потерпілої особи про одноосібну опіку над спільними дітьми. Надзвичайно важливо забезпечувати безперервну оцінку ризиків та постійне коригування заходів безпеки правоохоронними

органами, прокурорами та суддями на всіх етапах будь-якого судового провадження, починаючи від початкової взаємодії з потерпілою особою до можливого ухвалення вироку. Без послідовної та постійної оцінки ризиків та управління ними у потерпілих може виникнути хибне відчуття безпеки, що наражатиме їх на ще більшу небезпеку.

У звітах про базову оцінку GREVIO таких країн, як Боснія і Герцеговина, Кіпр, Грузія, Ірландія, Румунія та Норвегія, із занепокоєнням відзначалося, що процедури оцінки та управління ризиками не повторювалися на всіх відповідних етапах судового провадження.²⁷ У зв'язку з цим GREVIO роз'яснила, що оцінка ризиків і визначення заходів безпеки повинні проводитися безперервно, починаючи з першої зустрічі з постраждалою особою і аж до можливого вироку, оскільки загроза для постраждалої може змінюватися, а отже, повинна оцінюватися на всіх етапах процедури.²⁸ На противагу цьому, в Іспанії після реєстрації постраждалої особи в центральній системі оцінки та управління ризиками, що використовується правоохоронними органами (VioGen), після першої поліцейської оцінки ризику поліція регулярно оцінює зміни цього ризику відповідно до рівня, на який наражається постраждала особа, та заходів захисту, які були застосовані. Якщо рівень ризику вважається таким, що змінився, заходи адаптуються шляхом інформування судів, які потім приймають рішення в кожному конкретному випадку про те, які правові заходи захисту необхідно вжити. Крім того, в Іспанії оцінка ризиків має здійснюватися судовою владою, а подальші заходи правового захисту можуть застосовуватися паралельно із заходами, що вживаються поліцією.

Не менш важливо відзначити, що в Ісландії Відомство в'язниць та пробації розробило інструмент оцінки ризиків для оцінки ймовірності подальшої насильницької поведінки правопорушників і визначення того, чи варто звільняти їх з випробувальним терміном.²⁹

Управління вогнепальною зброєю та оцінка пов'язаних з нею ризиків

Відповідно до частини 2 статті 51, сторони зобов'язані забезпечити, щоб оцінка ризиків всебічно враховувала достовірну інформацію про наявність у правопорушників вогнепальної зброї. Володіння вогнепальною зброєю не лише слугує потужним засобом контролю над постраждалими особами, але й підвищує ризик убивств, особливо в постконфліктних ситуаціях або в регіонах, де володіння вогнепальною зброєю є звичним явищем, що надає кривдникам легший доступ до такої зброї. Так, у дослідженні 2017 року вивчався взаємозв'язок між державними законами щодо володіння та здачі

вогнепальної зброї у випадках домашнього насильства та, з іншого боку, рівнями вбивств інтимних партнерів (будь-якими способами).³⁰ Дослідження показало, що в державах, які мають закони, що забороняють володіння вогнепальною зброєю та зобов'язують правопорушників (кривдників) здати її у випадку насильства щодо інтимного партнера, рівень вбивств на 9,7% нижчий, а рівень вбивств з використанням вогнепальної зброї — на 14% нижчий.³¹

У ході моніторингу GREVIO зазначила, що деякі країни визнають критичну важливість зв'язку між володінням вогнепальною зброєю та домашнім насильством і тому включають доступ до вогнепальної зброї або володіння нею як фактор ризику у свої процедури оцінки ризиків. Наприклад, процедури оцінки ризиків у Чорногорії, Польщі, Румунії та Сан-Марино вимагають від правоохоронних органів встановити, чи володіє особа, яка вчинила домашнє насильство, вогнепальною або іншою зброєю.³² На противагу цьому, GREVIO із занепокоєнням відзначає відсутність такого індикатора ризику в оцінках ризиків низки країн, зокрема Франції, Монако, Північної Македонії та Сербії.³³

Оцінювання інструментів оцінки ризиків

Системи моніторингу та оцінки мають вирішальне значення для забезпечення якості процесів оцінки та управління ризиками, а також для виявлення слабких місць і сфер, що потребують вдосконалення. Водночас, вони також є важливим елементом процесу забезпечення підзвітності поліції у виконанні своїх зобов'язань щодо оцінки ризиків та реагування на випадки насильства з боку інтимного партнера у межах міжвідомчої взаємодії.

Дійсно, сторони Стамбульської конвенції докладають зусиль для забезпечення об'єктивного оцінювання інструментів оцінки ризиків, що використовуються. Зокрема, GREVIO у своєму звіті про базову оцінку Естонії зазначила, що у 2016 році на замовлення влади було проведено дослідження з метою визначення ефективності, необхідності та доцільності оцінки ризиків MARAC, яка використовується у цей час. Оцінка впливу моделі включала вплив програми MARAC на постраждалу особу та економічну ефективність програми втручання і мала бути проведена у 2022 році. Крім того, у своєму державному звіті, поданому до GREVIO в контексті процедури базової оцінки, Велика Британія повідомила, що Поліцейський коледж опублікував результати аналізу інструменту оцінки ризиків домашнього насильства (DARA), який був запроваджений у пілотному режимі з метою покращення розпізнавання примусового контролю та забезпечення більш структурованого методу отримання інформації для оцінки загрози, яку становить кривдник.³⁴ На основі цього дослідження всім оперативним працівникам рекомендується використовувати DARA при проведенні оцінки ризиків у випадках домашнього насильства. Незважаючи на це, дослідження показують, що управління ризиками є недостатньо вивченим, недостатньо проаналізованим і його важко пов'язати з результатами оцінки ризиків.³⁵

Цифровий аспект насильства стосовно жінок та оцінка ризиків

Під час моніторингу виконання Стамбульської конвенції GREVIO часто помічає, що у національному законодавстві та політиці не враховується цифровий аспект насильства щодо жінок. Це спостереження поширюється і на системи оцінки ризиків, які часто не включають або не надають пріоритетності ризикам, на які наражаються жінки та дівчата в інтернеті. І це незважаючи на збільшення кількості випадків цифрового насильства щодо жінок та посилення його криміналізації. Наприклад, GREVIO вітає той факт, що Іспанія стала однією з перших європейських країн, яка у 2015 році прямо криміналізувала переслідування за допомогою цифрових засобів комунікації («кіберпереслідування») відповідно до статті 172 *ter* свого Кримінального кодексу.³⁶ У Німеччині GREVIO виявила міцну правову базу, що застосовується до цифрового аспекту насильства стосовно жінок, яка прямо криміналізує кілька форм насильства за допомогою технологій, таких як кіберпереслідування, несанкціоноване фотографування приватних частин тіла, обмін зображеннями в інтернеті та використання програм-переслідувачів.³⁷ Аналогічно, GREVIO вітає чітку позицію Ісландії, зайняту проти насильства стосовно жінок в цифровій сфері. Нещодавно введена стаття 199а Загального кримінального кодексу Ісландії інкримінує насильство на основі зображень, а також обмін або розповсюдження такого контенту без згоди постраждалої особи.³⁸ У лютому 2021 року з метою посилення захисту від цифрового сексуального насильства та зміцнення сексуальної свободи осіб було прийнято Закон про захист приватності сексуального життя. Що стосується Норвегії, то ця країна-учасниця конвенції ухвалила окрему стратегію щодо насильства в інтернеті (2021–2025), яка спрямована на боротьбу з сексуальним насильством щодо дітей в інтернеті, а Стратегія проти мови ворожнечі (2016–2020) охоплює певні форми насильства стосовно жінок в цифровому вимірі, зокрема сексистські висловлювання.³⁹ Національний план дій щодо з'ясування включає цифровий аспект сексуального

насильства, підкреслюючи зростання кількості цифрових проявів такого насильства, різні форми, яких воно може набувати, як-от насильство на основі зображень або сексуалізоване вимагання, і його специфічні характеристики, такі як анонімність злочинців і міжюрисдикційний характер злочинів, а також його вплив на добробут постраждалих осіб. GREVIO також звернула увагу на діяльність норвезьких правоохоронних органів з підвищення обізнаності щодо цифрових проявів насильства стосовно жінок, зокрема лекції в середніх школах, публікацію інформації на різних платформах соціальних мереж і формування «мережевого патруля» в кожному поліцейському окрузі, який присутній в інтернеті та соціальних мережах і пропонує поради та рекомендації щодо злочинів, скоєних в інтернеті, зокрема щодо насильства стосовно жінок.

У своїй Загальній рекомендації № 1 щодо цифрового аспекту насильства стосовно жінок GREVIO визнає зростання рівня насильства щодо жінок, яке вчиняється в цифровій сфері, і те, що його вплив особливо відчутний для жінок і дівчат, які піддаються ризику або зазнають перекреслених форм дискримінації.⁴⁰ GREVIO дає рекомендації для повної імплементації конвенції в цифровому просторі, розробляє детальні пропозиції щодо дій для запобігання такому насильству, захисту постраждалих осіб, переслідування кривдників і розробки цілісної політики. Зокрема, GREVIO рекомендує шляхом збору даних здійснювати моніторинг кількості самогубств, спроб самогубства та гендерно зумовлених вбивств жінок та їхніх дітей, пов'язаних з історією домагань, переслідувань або психологічного насильства, скоєних у цифровій сфері.⁴¹

Механізми розгляду вбивств на побутовому ґрунті (феміцидів)

Гендерно зумовлені вбивства жінок і дівчат, які також називають феміцидом і фемініцидом,⁴² є смертельною кінцевою точкою континууму численних, перехресних і взаємопов'язаних форм гендерно зумовленого насильства. За оцінками Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН), у 2021 році

в усьому світі було навмисно вбито 81 100 жінок і дівчат, і найбільшу частку гендерно зумовлених убивств жінок і дівчат становлять убивства, скоєні інтимними партнерами та іншими членами сім'ї.⁴³ Такі вбивства зазвичай є наслідком попереднього досвіду фізичного, сексуального або психологічного насильства.⁴⁴ Оцінюючи серйозність ситуації та ймовірність повторного насильства, зокрема зі смертельними наслідками, і керуючи рівнем ризику для жінки та/або дівчини, оцінка та управління ризиками відіграють вирішальну роль у запобіганні розростанню насильства і, в кінцевому підсумку, у запобіганні гендерно зумовленим убивствам. Відповідно, GREVIO приділяє пильну увагу тому, чи вжили учасники конвенції необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення систематичного проведення компетентними органами оцінки ризиків у випадках насильства стосовно жінок відповідно до статті 51 конвенції. Такі превентивні зусилля ще більше посилюються вимогою забезпечити ретельний аналіз будь-якого гендерно зумовленого вбивства з метою виявлення будь-якої можливої неспроможності захисту, а також вдосконалення та розробки подальших превентивних заходів.⁴⁵ Дійсно, GREVIO у своїх звітах про базу

оцінку постійно підкреслює необхідність створення системи аналізу всіх випадків гендерно зумовлених вбивств або замахів на вбивства жінок, наприклад, механізму розгляду випадків домашнього насильства, з метою запобігання їм у майбутньому, забезпечення безпеки жінок і притягнення до відповідальності як винних осіб, так і за потреби фахівців дотичних установ, які контактують з постраждалою.⁴⁶ Поглиблені розгляди, як-от розгляди вбивств на побутовому ґрунті або розгляди смертельних випадків домашнього насильства, дають можливість виявити прогалини у реагуванні різних відомств і служб підтримки на випадки насильства стосовно жінок, а також покращити їхнє реагування та міжсекторальну співпрацю. Серед визначальних характеристик таких розглядів — аналіз усіх попередніх контактів між постраждалою особою та відповідними службами підтримки або установами, а також з кривдником, міжсекторальна координація при розгляді таких вбивств, збір даних та формулювання рекомендацій щодо вдосконалення відповідних заходів.⁴⁷

GREVIO виявила, що більшість сторін, які пройшли оцінювання, не запровадили механізм систематичного аналізу вбивств на побутовому ґрунті. Однак GREVIO вітає як перший позитивний крок замовлення і проведення спеціальних розглядів гендерно обумовлених вбивств в обмежені терміни, зокрема у Франції, Молдові⁴⁸, Норвегії⁴⁹, деяких кантонах Швейцарії та Боснії і Герцеговині⁵⁰. Також GREVIO позитивно оцінила у своєму звіті про базову оцінку Португалії створення Групи ретроспективного аналізу вбивств, пов'язаних з домашнім насильством, яка опублікувала аналітичні звіти про загибель жінок, а також публікацію звітів про моніторинг феміцидів у Грузії⁵¹. Що стосується Франції, то GREVIO у своєму звіті про базову оцінку привітала проведений у 2019 році аналіз усіх справ про вбивства на побутовому ґрунті, скоєних у 2015 та 2016 роках, за якими було винесено остаточне судові рішення. Під час такого аналізу було з'ясовано, чи проводилася ретельна оцінка ризиків, чи був розроблений скоординований план безпеки, а також чи були вжиті належні заходи для захисту постраждалих осіб від подальшого насильства. Також оцінювалося, чи скористалися постраждалі особи захисним приписом, чи зверталися з проханням про його видачу, і чи не порушувався такий припис.

При розглядах вбивств недостатньо враховуються самогубства, пов'язані з гендерно зумовленим насильством, та примусові самогубства

Самогубства, пов'язані з гендерно зумовленим насильством, та примусові самогубства жінок і дівчат також можуть стати смертельним кінцем для тих, хто постраждав від актів насильства стосовно жінок. Дійсно, як свідчить мультинаціональне дослідження Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо здоров'я жінок та домашнього насильства, насильство стосовно жінок тісно пов'язане зі спробами самогубства.⁵² Згідно з дослідженнями, 76% постраждалих від насильства з боку інтимного партнера мають суїцидальні думки — цей показник у сім разів вищий, ніж у тих, хто не зазнавав насильства.⁵³ Хоча достовірних статистичних даних немає, дослідження у Франції, Великій Британії та США свідчать, що самогубства, скоєні в контексті насильства з боку інтимного партнера, становлять 12% від усіх скоєних жінками самогубств. Наприклад, у 2018 році внаслідок насильства з боку інтимного партнера наклали на себе руки 217 жінок у Франції та понад 1 000 — у країнах Європейського Союзу.⁵⁴ До того ж дослідження також показують, що перенесене сексуальне насильство становить значну частку факторів підвищеного ризику суїцидальних думок серед жінок.⁵⁵ З цієї причини у випадку спроби самогубства або факту його здійснення слід, за можливості, з'ясувати історію сексуального насильства, щоб краще визначити вплив сексуальної віктимізації на ризик самогубства.⁵⁶

Хоча на міжнародному рівні немає визначення поняття «самогубства, пов'язані з гендерно зумовленим насильством» або «примусові самогубства», під ними розуміють самогубства, скоєні в результаті або після випадків насильства щодо жінок та домашнього насильства⁵⁷, та/або як кінцевий наслідок тяжкого та повторюваного психологічного насильства з боку інтимного партнера⁵⁸. Не менш серйозними і важливими для ретроспективного аналізу є випадки, коли жінок або дівчат примушують або тиснуть на них, щоб вони вчинили самогубство, зокрема з причин, пов'язаних з «чесцю». Управління ООН з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН) називає такі випадки «спровокованим самогубством» і визначає їх як «протиправну смерть жінки, заподіяну нею самою після підбурювання з боку іншої особи».⁵⁹

Наразі GREVIO не виявила жодної країни-учасниці Стамбульської конвенції, яка б розглядала вищезгадані самогубства в контексті розслідування вбивств

з метою ретроспективної оцінки того, чи можна і чи потрібно було вжити превентивних заходів.⁶⁰ Однак у своєму базовому звіті про оцінку ситуації в Туреччині GREVIO із задоволенням відзначила, що влада планує провести дослідження вбивств і підозрілих самогубств жінок, скоєних «в ім'я честі», у межах Національного плану дій щодо насильства стосовно жінок, і, таким чином, закликала владу забезпечити ефективне розслідування самогубств, нещасних випадків і смертей жінок, які можуть маскувати вбивства «в ім'я честі», і притягнення винних до відповідальності.⁶¹ Не менш важливим є той факт, що Франція криміналізувала «самогубство, пов'язане з гендерним насильством» як обтяжливу форму переслідування з боку чоловіка, цивільного партнера або співмешканця.⁶² З 2020 року за таку поведінку передбачено покарання у вигляді 10 років позбавлення волі та штрафу в розмірі 150 000 євро, якщо переслідування призвело до самогубства або спроби самогубства. Можна стверджувати, що включення випадків завершеного самогубства або спроби самогубства до аналізу вбивств на побутовому ґрунті може розглядатися як логічний наступний крок для дійсно всебічного аналізу гендерно зумовлених смертей жінок.

Прецедентне право Європейського суду з прав людини

Європейський суд з прав людини мав можливість висловитися у кількох справах щодо необхідності та вимог до оцінки ризиків у контексті домашнього насильства.⁶³ Зокрема, у своїй знаковій справі *«Курм проти Австрії»* Суд поклав на договірні сторони зобов'язання проводити автономну, ініціативну та всебічну оцінку ризиків, коли вони стикаються з ситуацією домашнього насильства.⁶⁴ Терміни «автономна» та «ініціативна» в цьому контексті означають вимогу до органів влади спиратися в оцінці не лише на свідчення постраждалої особи та власне сприйняття ризику, але й на результати розслідування, розпочатого за посадовими обов'язками. Таке розслідування може передбачати збір доказів та оцінку інформації, отриманої від інших державних органів, свідків та інших відповідних джерел про всі відповідні фактори ризику. Хоча Суд не встановив абсолютної вимоги щодо використання стандартизованих інструментів оцінки ризиків, він підкреслив, посилаючись на виступ GREVIO як третьої сторони у справі, що їх використання може сприяти всебічності оцінки ризиків, яку проводять органи влади. Крім того, Суд визнав за необхідне певну форму базового документування будь-якої проведеної оцінки ризиків, зважаючи на вимогу часто термінового характеру втручання та обміну інформацією між державними органами.⁶⁵

Коли мова йде про дітей постраждалих від домашнього насильства, зокрема у випадках, коли вони стали свідками насильства одного з батьків стосовно іншого, Суд вказав, що оцінка ризиків повинна проводитися і щодо них, враховуючи можливість того, що результат оцінки може бути різним для кожної постраждалої особи.⁶⁶ У разі встановлення ризику для дітей правоохоронні органи повинні поділитися цією інформацією з органами захисту дітей та особами, які регулярно контактують з дітьми, наприклад, вчителями, школами та іншими дитячими установами.⁶⁷ У зв'язку з цим Суд прямо вказав на вимоги статті 51 Стамбульської конвенції та виступ GREVIO як третьої сторони у справі.

У разі виявлення реального та безпосереднього ризику для постраждалої від домашнього насильства особи, органи влади зобов'язані вжити превентивних оперативних заходів для зменшення загрози та управління ризиком. З цієї метою органи влади повинні бути оснащені «інструментарієм», що містить низку можливих правових заходів, включаючи, наприклад, нагальний заборонувальний припис, арешт кривдника або інші заходи, що забезпечують негайний захист постраждалій особі. Суд підкреслив, що превентивні оперативні заходи є неминучим втручанням у права (імовірного) кривдника, яке, однак, може бути необхідним для захисту життя та фізичної недоторканності постраждалої від домашнього насильства особи.⁶⁸ Щоб урівноважити права різних залучених осіб, будь-який вжитий захід має бути адекватним і пропорційним рівню оціненого ризику.⁶⁹ Крім того, Суд зазначив, що плани управління ризиками та скоординовані служби підтримки на додаток до варіантів поведінки з правопорушником на практиці довели свою цінність для запобігання подальшим ризикам.⁷⁰

Відповідно до практики Суду, обов'язок проводити оцінку ризиків не обмежується кримінальним або адміністративним правом. У справі «*I. M. та інші проти Італії*», де схильний до насильства батько вбив свого сина під час візиту під наглядом, Суд піддав суворій критиці італійську владу за те, що вона не оцінила ризик для дитини в будь-який момент часу.⁷¹ У нещодавньому рішенні у справі «*Биздиґа проти Республіки Молдова*» Суд вперше чітко визначив вимогу щодо проведення оцінки ризиків у сімейних справах, коли заяви про домашнє насильство з'являються в контексті спорів про опіку та відвідування дитини. Він постановив, що оцінка будь-яких ризиків насильства або інших форм жорстокого поведінки повинна бути невіддільною частиною таких проваджень. Крім того, передбачувана історія домашнього насильства є «відповідним і обов'язковим фактором, який повинен бути зважений в оцінці національних органів влади при прийнятті рішення про права на контакт».⁷² Невиконання цієї вимоги призвело до порушення статті 8 Конвенції у справі «*Лука проти Республіки Молдова*».⁷³ У цій справі Суд послався на розділ, що міститься в 3-му звіті GREVIO про загальну діяльність, в якому вказувалося на інформацію, отриману в ході оціночних візитів, про те, що жорстоке поведінка одного з батьків з іншим лише в поодиноких випадках бралось до уваги при прийнятті рішень про опіку та права на відвідування. Тому систематичний скринінг та подальша оцінка ризиків є необхідною практикою в таких провадженнях.

Важливість оцінки ризиків у сімейному судочинстві

Підкреслюючи важливість оцінки ризиків на різних етапах шляху жінки до життя, вільного від насильства, GREVIO протягом усієї процедури базової оцінки постійно наголошувала на необхідності ретельної оцінки ризиків та скринінгу для виявлення фактів домашнього насильства в

минулому під час розгляду сімейних справ. GREVIO неодноразово закликала до того, щоб такий скринінг включав історію насильства з боку інтимного партнера, з боку одного з батьків щодо іншого з метою виявлення (надання) інформації про рівень загрози безпеці та добробуту того з батьків, хто не чинить насильства та дитини.⁷⁴ Фахівці з сімейного права повинні мати можливість враховувати історію насильства при прийнятті рішень щодо опіки над дитиною та її відвідування, щоб забезпечити безпеку постраждалих осіб та їхніх дітей.

Стаття 31 Стамбульської конвенції спрямована на забезпечення того, щоб випадки насильства, які перебувають у сфері дії конвенції, зокрема домашнього насильства, бралися до уваги при прийнятті рішень щодо опіки та прав на відвідування, щоб гарантувати, що здійснення цих прав не завдало шкоди правам і безпеці постраждалих осіб або дітей. Пункт 1 спрямований на забезпечення того, щоб органи судової влади не видавали приписів про контакт без урахування випадків насильства щодо опікуна, який не чинить насильства, а також щодо самої дитиною, тоді як пункт 2 встановлює зобов'язання забезпечити, щоб здійснення будь-яких прав на відвідування та опіку не ставило під загрозу права та безпеку постраждалих осіб та/або дітей.

Оцінюючи рівень імплементації статті 31, GREVIO визначила важливі елементи, які, на її думку, є необхідними для повного виконання цього положення. Серед цих елементів — забезпечення належного рівня підготовки фахівців у галузі сімейного права щодо природи домашнього насильства, включаючи психологічне насильство та насильство після розлучення, а також щодо інших форм насильства. Аналогічно, консультації сімейних судів з усіма відповідними фахівцями та державними органами для оцінки повної картини насильства у минулому і теперішньому, є ще одним важливим елементом для того, щоб судді, які розглядають сімейні справи, могли враховувати історію насильства при прийнятті рішень щодо опіки та прав на відвідування. Не менш важливою є необхідність забезпечення належної оцінки ризиків та скринінгу на рівні судів з розгляду сімейних справ. Середньостроковий горизонтальний огляд звітів про базову оцінку GREVIO, опублікований у 2021 році, дає уявлення про недоліки, виявлені GREVIO у цьому відношенні.⁷⁵ Вони були більш детально розглянуті в тематичному розділі, присвяченому взаємозв'язку між домашнім насильством, правами на опіку та відвідування дітей, що міститься в 3-му звіті про загальну діяльність GREVIO, опублікованому у 2022 році.⁷⁶

Недостатні оцінки ризиків та скринінги

Недоліки, перелічені GREVIO у її звітах про базову оцінку, переважно стосуються непроведення оцінки ризиків або скринінгу для виявлення домашнього насильства у справах, пов'язаних із визначенням опіки та прав на відвідування. GREVIO відзначила відсутність такого скринінгу у Франції, Італії, Чорногорії, Нідерландах, Португалії та Сан-Марино.⁷⁷ Вона також виявила, що судді не проводять оцінку ризиків і не вимагають розкриття планів оцінки ризиків і безпеки, розроблених правоохоронними органами та/або іншими компетентними органами, з метою їх врахування при встановленні найкращих інтересів дитини.⁷⁸ З того часу GREVIO виявила подібні недоліки у своїх звітах про базову оцінку в Боснії і Герцеговині, Хорватії, Естонії, Німеччині, Греції, Ісландії, Ірландії, Норвегії та Словенії.⁷⁹ Аналогічно, необхідність підвищення рівня консультацій та співпраці між різними державними органами була відзначена GREVIO, зокрема, щодо Боснії і Герцеговини, Хорватії, Кіпру, Ірландії, Люксембургу та Норвегії.⁸⁰

Ризики для жінок і дітей, які ігноруються або мінімізуються в сімейному законодавстві

Неадекватність або відсутність формалізованих процедур для визначення ризиків, з якими стикаються жінки та діти від кривдника, ускладнюється тим, що матері часто позиціонуються як такі, що «відштовхують» другого з батьків або як такі, що «не йдуть назустріч». Особливо це стосується випадків, коли вони звертаються до компетентних судів з приводу минулої або поточної жорстокої поведінки кривдника або домагаються одноосібної опіки над дітьми після розлучення з чоловіком / дружиною, який / яка жорстоко поводить. GREVIO виявила використання таких понять і ярликів майже в усіх оцінюваних сторонах і вказала на наслідки цього: мінімізація доказів домашнього насильства та приховування рівня ризику, на який наражаються жінки та діти.⁸¹ У багатьох своїх звітах про базову оцінку GREVIO виявила, що ці поняття «використовуються без належного розуміння динаміки домашнього насильства щодо жінок та його впливу на дітей», а також «за відсутності ретельної оцінки ризиків та вивчення кожного конкретного випадку». У кількох своїх звітах в GREVIO виявила застосування таких концепцій, зокрема науково необґрунтованої концепції «синдрому відчуження одного з батьків», для применшення рівня насильства, ігнорування гендерної природи домашнього насильства та нехтування важливими аспектами добробуту дітей в Андоррі, Бельгії, Хорватії, Кіпрі, Естонії, Франції, Німеччині, Греції, Ісландії, Ірландії, Італії, Люксембурзі, Польщі, Румунії та Іспанії.⁸² З цієї причини GREVIO неодноразово висловлювала серйозну стурбованість з приводу використання таких концепцій і неодноразово вказувала на їх недостатню наукову обґрунтованість. GREVIO постійно посилається на заяву Європейської асоціації психотерапії (EAP) від грудня 2017 року, в якій звертається увага на те, що поняття «синдром відчуження одного з батьків» (PAS) і «батьківське відчуження» (PA) непридатні для використання в будь-якій психотерапевтичній практиці. Аналогічно, Спеціальний доповідач ООН з питань насильства щодо жінок і дівчат, його причин і наслідків вказує на шкідливий вплив, до якого призводить звернення до таких науково необґрунтованих понять, як «батьківське відчуження».⁸³

Численні звіти про базову оцінку закликають органи влади забезпечити ширший рівень навчання щодо моделей домашнього насильства, концепцій примусового контролю, маніпулювання та жорстокого поводження, включаючи психологічне насильство, яке також може бути пов'язане з використанням технологій або вчинятися в інтернеті. Розлучення з партнером, який чинить насильство, часто збільшує, а не зменшує ризик для дітей, саме тому надзвичайно важливими є процедури динамічної оцінки

ризиків та скринінгу, зокрема у межах сімейного судочинства. Розуміння рівня ризику для жінок і дітей, які виходять із ситуацій насильства, зокрема психологічного, є життєво важливим для прийняття адекватних рішень у справах про опіку та права на відвідування. Дослідження все частіше вказують на те, що провадження у справах про опіку та відвідування дітей є ареною для продовження насильства після розлучення, яке часто набуває форми зловмисного судового процесу.⁸⁴ Такі судові процеси та подальші права на відвідування також можуть призвести до потенційних нападів на дітей, про що повинні знати фахівці з сімейного права. З цих причин GREVIO часто вказує на необхідність глибшого розуміння того, як жорстоке поводження після розлучення проявляється в сімейних справах, що стосуються опіки та прав на відвідування. Таким чином, надійні процедури скринінгу та оцінки ризиків є життєво важливими для того, щоб передумова Стамбульської конвенції «безпека понад усе» змогла розкрити свій потенціал.

Список використаних джерел

1. Див. базові звіти GREVIO щодо Албанії, Андорри, Австрії, Бельгії, Боснії і Герцеговини, Хорватії, Кіпру, Данії, Естонії, Фінляндії, Франції, Грузії, Німеччини, Греції, Ісландії, Ірландії, Італії, Ліхтенштейну, Люксембургу, Мальти, Республіки Молдова, Монако, Чорногорії, Північної Македонії, Норвегії, Польщі, Португалії, Нідерландів, Румунії, Сан-Марино, Сербії, Словенії, Іспанії, Швеції, Швейцарії і Туреччини.
2. Рішення у справах «*Курт проти Австрії*» [<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-210463%22%5D%7D>], заява № 62903/15, пп. 164 і 190, «*Талліс проти Італії*», заява № 41237/14, п. 122, та «*Володіна проти Росії*», заява № 41261/17, п. 86.
3. Пояснювальна доповідь до Стамбульської конвенції, пункт 260.
4. Цитується вище.
5. Пояснювальна доповідь до Стамбульської конвенції, пункт 113.
6. Удушення — це блокування кровоносних судин та/або дихальних шляхів за допомогою зовнішнього (часто руками) тиску на ший, що спричиняє зменшення надходження кисню до мозку і може призвести до втрати свідомості та втрати контролю над сечовим міхуром протягом семи — п'ятнадцяти секунд. Ці часові проміжки є загальноприйнятими в медико-правовій сфері і вперше були розглянуті в дослідженні 1943 року: Кабат Г. та Андерсон Дж. П., «Раптове припинення церебрального кровообігу у людини: Лейтенант Ральф Россен (Медичний корпус), Резерв ВМС США», Архів неврології та психіатрії, 1943, 50(5): 510–528, доступно за посиланням: www.jamanetwork.com/journals/archneurpsyc/article-abstract/649750.

7. Гласс Н., Лафон К., Кемпбелл Дж., Блок С. Р., Хансон Г., Шарпс П. В. та Таліаферро Е., «Несмертельне удушення є важливим фактором ризику для вбивства жінок», *Журнал екстреної медицини*, Том 35, Випуск 3, 2008 р., с. 329–335, доступно за посиланням: www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2573025/.
8. Наприклад, див. дані з Великої Британії за посиланням: www.femicidecensus.org/reports/.
9. Вайт К., Мартін Г., Скофілд Е. М. та Меджид-Арісс Р., «Я думала, що він мене вб'є: Аналіз 204 справ дорослих, які повідомили про несмертельне удушення як частину сексуального насильства за три роки», *Журнал судової та правової медицини*, Том 79, 2021, доступно за посиланням: www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1752928X21000135.
10. Комітет з ліквідації дискримінації стосовно жінок, Загальна рекомендація № 35 (2017) щодо насильства над жінками за гендерною ознакою, яка замінює Загальну рекомендацію № 19 (1992), CEDAW/C/GC/35, 2017: www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-recommendation-no-35-2017-gender-based.
11. Директива 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС від жовтня 2012 року, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів і замінює Рамкове рішення Ради ЄС 2001/220/ЈНА.
12. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Австрії, пункт 179; Боснії і Герцеговини, пункти 282 і 283; і Німеччини, пункт 308.
13. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Португалії, пункт 201; та Іспанії, пункт 259.
14. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Іспанії, пункт 235.
15. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Польщі, пункт 276.
16. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Ісландії, пункт 267; та Північної Македонії, пункт 323.
17. Звіт GREVIO про базову оцінку Італії, пункт 228.
18. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Грузії, пункт 326.
19. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Боснії і Герцеговини, пункт 285; Кіпру, пункт 240; Грузії, пункт 330; Німеччини, пункт 308; Ісландії, пункт 274; Ірландії, пункт 266; Італії, пункт 233(а); Мальти, пункт 214; Північної Македонії, пункт 325; Польщі, пункт 280; Румунії, пункт 371; Словенії, пункт 330; і Швейцарії, пункт 233.

20. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Кіпру, пункт 240.
21. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Данії, пункт 20; Норвегії, пункт 235; Швеції, пункт 215.
22. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Німеччини, пункт 311; та Польщі, пункт 281.
23. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Німеччини, пункт 308; Ісландії, пункт 27; та Ірландії, пункт 265.
24. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Грузії, пункт 324.
25. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Кіпру, пункт 240.
26. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Хорватії, пункт 269; Грузії, пункти 323–324; Греції, пункт 270; Ірландії, пункт 267; Польщі, пункт 275; та Іспанії, пункт 260.
27. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Боснії і Герцеговини, пункт 285; Кіпру, пункт 241; Грузії, пункт 324; Ірландії, пункт 270; Норвегії, пункт 236; і Румунії, пункт 372.
28. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Боснії і Герцеговини, пункт 281; та Ірландії, пункт 267.
29. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Ісландії, пункт 272.
30. Протидія насильству та незаконному обігу зброї в Європі, Фламандський інститут миру, 2021, доступно за посиланням: <https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2021/12/TARGET-OnlineVersion.pdf>.
31. Там само.
32. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Чорногорії, пункт 225; Румунії, пункт 265; Польщі, пункт 275; і Сан-Марино, пункт 190.
33. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Франції, пункт 235; Монако, пункт 145; Північної Македонії, пункт 328; і Сербії, пункт 224.
34. Звіт, поданий Великою Британією відповідно до пункту 1 статті 68 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Базовий звіт), стор. 49.
35. «Оцінка ризиків та управління ризиками насильства з боку інтимного партнера в ЄС», стор. 34.
36. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Іспанії, пункт 214.

37. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Німеччини, пункт 239.
38. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Ісландії, пункти 192, 137 і 225.
39. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Норвегії, пункти 3, 6 і 64.
40. Загальна рекомендація № 1 щодо цифрового виміру насильства щодо жінок, пункт 12.
41. Там само, пункт 56 (е).
42. Див. резолюції Генеральної Асамблеї ООН: A/RES/68/191, прийняту у 2013 році, та A/RES/70/176, прийняту у 2016 році.
43. Гендерно зумовлені вбивства жінок і дівчат (феміцид/фемініцид). Глобальні оцінки гендерно зумовлених вбивств жінок і дівчат у приватній сфері у 2021 році — Удосконалення даних для покращення реагування.
44. УНЗ ООН, Глобальне дослідження вбивств за 2019 рік, буклет 5, Гендерно зумовлені вбивства жінок та дівчат (Відень, 2019).
45. Пояснювальна доповідь до Стамбульської конвенції, пункт 259.
46. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Бельгії, пункт 196; Боснії і Герцеговини, пункт 284; Греції, пункт 276; Ісландії, пункт 274; Ірландії, пункт 274; Італії, пункт 233.d; Люксембургу, пункт 197; Мальти, пункт 214; Португалії, пункт 206; і Швейцарії, пункт 234; а також звіт GREVIO про базову оцінку Ліхтенштейну, пункт 244 (щодо замаху на вбивство).
47. Комісія з питань запобігання злочинності та кримінального правосуддя, 22–26 травня 2023 року, Довідковий документ про Комітет з розгляду справ про феміциди, с. 1 і 37. У цьому звіті розгляд випадків вбивств на побутовому ґрунті або домашнього насильства зі смертельними наслідками визначається як «міжвідомчий процес розгляду, який проводиться після смерті особи внаслідок домашнього насильства», що передбачає «систематичне вивчення обставин, пов'язаних зі смертю, для визначення того, які уроки можна з них винести, щоб покращити реагування на домашнє насильство і допомогти запобігти смертям у майбутньому».
48. У 2021 році керівні органи замовили Національне аналітичне дослідження з питань феміциду, в якому розглядалися вбивства, скоєні в період з 2016 по 2019 рік, з метою покращення інституційного реагування на гендерно зумовлене та домашнє насильство.

49. Відповідний комітет проаналізував 19 справ про вбивства, де злочинцем був теперішній або колишній партнер, і виявив, що у всіх випадках вбивству постраждалої особи передувало насильство з боку інтимного партнера; при цьому було виявлено різні недопрацювання. Цей аналіз був врахований при створенні Національного плану дій з протидії домашньому насильству.
50. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Боснії і Герцеговини, пункт 284; Франції, пункт 236; Республіки Молдова, пункт 66; Норвегії, пункт 21; і Швейцарії, пункт 232.
51. Див. звіт про базову оцінку Грузії, пункт 85; та Португалії, пункт 205.
52. Девріс К., Воттс Ш., Йошіяма М., Кісс Л., Шрайбер Л. Б., Дейсса Н., Хейзе Л., Дюранд Дж., Мбвамбо Дж., Янсен Г., Бергане Й., Еллсберг М. та Гарсія-Морено К. Група дослідників мультинаціонального дослідження Всесвітньої організації охорони здоров'я, «Насильство стосовно жінок тісно пов'язане зі спробами вчинення самогубства: докази мультинаціонального дослідження Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо здоров'я жінок і домашнього насильства», Soc Sci Med. 2011 Лип; 73(1): 79–86. doi: 10.1016/j.socscimed.2011.05.006. Електронна публікація, 27 травня 2011. PMID: 21676510.
53. Європейський посібник з примусових самогубств — Система рекомендацій для фахівців, Генрі Н. та ін.: www.psytel.eu/PSYTEL/psy-documents/Suicides_forces/2022-SF_Eur_Guide_EN3_221228_web.pdf.
54. Там само.
55. Ель-Хурі Ф., Пюже М., Леон К., дю Роско Е., Вельтер А., Лідіє Н. та Сітбон О., «Підвищений ризик суїцидальних думок серед французьких жінок: опосередкований вплив сексуальної віктимізації протягом життя. Результати мультинаціонального репрезентативного опитування Health Barometer 2017 року».
56. Там само.
57. Європейський посібник з примусових самогубств — Система рекомендацій для фахівців, Генрі Н. та ін.: www.psytel.eu/PSYTEL/psy-documents/Suicides_forces/2022-SF_Eur_Guide_EN3_221228_web.pdf.
58. «Боротьба з примусовим контролем та психологічним насильством стосовно жінок у державах-членах ЄС», Європейський інститут гендерної рівності, 2022.

59. [Статистична основа для вимірювання гендерно зумовлених вбивств жінок та дівчат \(також званих «феміцидом/фемініцидом»\).](#)
60. Беручи до уваги, що Велика Британія не була об'єктом моніторингу GREVIO у звітному періоді, відповідний механізм аналізу вбивств на побутовому ґрунті дійсно охоплює випадки самогубств як наслідок домашнього насильства. Комісія з питань запобігання злочинності та кримінального правосуддя, 22–26 травня 2023 року, Довідковий документ про Комітет з розгляду справ про феміциди, с. 25.
61. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Туреччини, пункти 255 і 256.
62. Зокрема, вона кваліфікує це як «обтяжливу форму переслідування дружини / чоловіка, цивільного партнера або співмешканця / співмешканки через повторювані висловлювання або поведінку з метою погіршення життєвого рівня останньої, що призводить до зміни її фізичного або психічного здоров'я». Див. статтю 222-33-2-1 (Закон № 2020-936 від 30 липня 2020 року), доступну за посиланням: www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070719/LEGISCTA000006165282/#LEGISCTA000047052746.
63. Див. наприклад, *Гайдукевич проти Грузії*, заява № 38650/18, 15 червня 2023 року; *Ланді проти Італії*, заява № 10929/19, 7 квітня 2022 року; *Й та інші проти Болгарії*, заява № 9077/18, 22 березня 2022 року; *Тунікова та інші проти Росії*, заява № 55974/16 та інші, 14 грудня 2021 року.
64. *Курт проти Австрії* [ВП], цитується вище, п. 190.
65. Там само, пункт 174.
66. Там само, пункт 173.
67. Там само, пункти 174 та 180.
68. Там само, пункт 183.
69. Там само, пункт 190.
70. Там само, пункти 180–181.
71. *І. М. та інші проти Італії*, заява № 25426/20, 10 листопада 2022 року.
72. *Биздиґа проти Молдови*, заява № 15646/18, 17 жовтня 2023 року.
73. *Лука проти Молдови*, заява № 55351/17, 17 жовтня 2023 року.
74. Див. звіт GREVIO про базову оцінку Німеччини, пункт 220; та Польщі, пункт 191.
75. Середньостроковий горизонтальний огляд звітів про базову оцінку GREVIO, пункти 324–338.

76. 3-й Загальний звіт про діяльність GREVIO, що охоплює період з січня по грудень 2021 року, пункти 67–85.
77. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Франції, пункт 182; Італії, пункт 187; Чорногорії, пункт 165; Нідерландів, пункти 200–202; та Португалії, пункт 160.
78. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Данії, пункт 161; Італії, пункт 186; Чорногорії, пункт 165; Нідерландів, пункт 204; та Португалії, пункт 160.
79. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Боснії і Герцеговини, пункт 195; Хорватії, пункт 196; Естонії, пункт 158; Німеччини, пункт 229; Греції, пункт 197; Ісландії, пункт 189; Ірландії, пункт 194; Норвегії, пункт 164; і Словенії, пункт 236.
80. Див. звіти GREVIO про базову оцінку Боснії і Герцеговини, пункт 192; Хорватії, пункт 196; Кіпру, пункт 177; Ірландії, пункт 194; Люксембургу, пункт 138; Норвегії, пункт 164.
81. Третій загальний звіт про діяльність GREVIO, пункт 79.
82. Звіти GREVIO про базову оцінку Андорри, пункт 149; Бельгії, пункт 146; Хорватії, пункт 193; Кіпру, пункт 176; Естонії, пункт 157; Франції, пункт 181; Німеччини, пункт 227; Греції, пункти 194–197; Ісландії, пункт 185; Ірландії, пункт 189; Італії, пункти 182 і 185; Люксембургу, пункт 140; Польщі, пункти 188–190; Румунії, пункт 256; та Іспанії, пункти 200–201.
83. A/HRC/53/36, «Доповідь Спеціальної доповідачки з питання про насильство щодо жінок і дівчат, його причини та наслідки — опіка, насильство стосовно жінок і насильство стосовно дітей» (2023), п. 15.
84. Гутовські Е. Р. та Гудман Л. А., «Примусовий контроль у залі суду: шкала юридичних зловживань (LAS)», *Journal of Family Violence* 38, № 3 (квітень 2023 р.): 527–42, <https://doi.org/10.1007/s10896-022-00408-3>.

Група експертів з протидії насильству стосовно жінок і домашньому насильству (GREVIO) є незалежним експертним органом, відповідальним за моніторинг виконання сторонами Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). GREVIO готує та публікує звіти з оцінкою законодавчих та політичних заходів, вжитих сторонами з метою виконання Стамбульської конвенції.

Ця публікація представляє окремий тематичний розділ 5-го Загального звіту про діяльність GREVIO, присвяченого ролі оцінки та управління ризиками у запобіганні та протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству. У цьому тематичному розділі більш детально розглядаються стандарти, встановлені щодо оцінки ризиків, обмежувальних та захисних приписів, а також опіки, прав на відвідування та безпеки. Посібник підготовлено в рамках проєкту «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні - Етап II» (COVAW-II).

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами-членами Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини - договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

#IstanbulConventionSavesLives

#CoeCOVAW

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE